

Bokanmeldelse

Hilde Lidén

Barn og migrasjon. Mobilitet og tilhørighet

ISBN: 978-82-15-02879-8

Oslo: Universitetsforlaget 2017

Esben Leifsen

Førstemanuensis, Noragric, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet

esben.leifsen@nmbu.no

Esben Leifsen er førstemanuensis ved Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier, Noragric, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet. I sitt nåværende forskningsarbeid fokuserer han på sammenhengene mellom miljøkonflikt og motstand, vitenskapelig kunnskapsproduksjon og byråkratisk styringsmekanismer relatert til stor-skala gruvedrift i ecuatorialsk Amazonas. Tidligere har han jobbet med barneperspektiv relatert til sosial marginalisering, praksiser rundt omsorgsovertakelser og barndoms- og barnerettighetsproblematikk i Latin Amerika, samt med barn, transnasjonal migrasjon og omsorg på avstand, blant annet som deltaker i forskningsprosjektet *Informal Child Migration in Europe* – N-ICME.

Barn og migrasjon er en velskrevet og tydelig bok om et stort og sammensatt tema, og som retter fokus mot det norske politikkkutformingsfeltet. Det analytiske rammeverket som skisseres opp innledningsvis, består av tre innganger til forståelsen av barn i og berørt av migrasjon; et familie- og barneperspektiv, et migrasjonsperspektiv og et medborgerskap og rettighetsperspektiv. Disse perspektivene benyttes vekselvis og i ulike kombinasjoner og sammenkoblinger til å utforske kompleksiteten i feltet, og til å finne sammenhenger mellom de store generelle linjene og de partikulære og signifikante forskjellene. Den gjennomgående bruken av empiriske eksempler som presenterer et mangfold av barne- og ungdomsstemmer og -erfaringer, er nært knyttet opp til analysen av politikkkutforming og forvaltningspraksis. Hovedinnsikter og mange analytiske refleksjoner blir slik sett forankret i konkrete personer og personlige historier. Tre innledende kapitler (2, 3 og 4) skisserer opp migrasjonsteksten som prosjekt, prosess og erfaring, og ser også på den ofte farefulle og uforutsigbare reisen og dens institusjonelle regulære og irregulære strukturering. I de påfølgende kapitlene sentreres diskusjonen rundt et knippe temaer om barn som har stått sentralt på dagsorden i det offentlige ordskiftet: høringen av barn i utlendingssaker/barne-

samtalen, rimelighetsvilkåret, midlertidig opphold, aldersvurdering, menneskehandel, barneekteskap og integrering. Som helhet gir boka et godt innblikk i Lidéns imponerende og mangslungne forskningsarbeid med barn som hovedfokus over flere tiår. Boka ansporer både til faglig refleksjon og har utvilsomt en anvendt relevans.

Deler av *Barn og migrasjon* er bygd opp som en kritisk gjennomgang av innstrammingen i innvandrings- og asylpolitikken som skjedde i Norge i 2016 og 2017, og gir innsiktsfulle og velinformerte utredninger av konsekvensene av disse for barn og unge voksne. Hilde Lidéns kritikk, i kapittel 5, inviterer til nyttekning om intenderte og uintenderte følger av avskaffelsen av rimelighetsvilkåret i utlendingsloven, og til den økte bruken av begrenset eller midlertidig opphold for unge asylsøkere. På grunnlag av denne kritikken stiller hun et grunnleggende spørsmål: Fører denne innstrammingen til at vi er i ferd med å forlate prinsippet om en barnesensitiv tilnærming i den norske utlendingsloven? Boka undersøker hva det kan bety å forlate et slikt prinsipp i «barnehøyde», dvs. for barn og unges sosiale liv, for deres erfaringsverden og emosjonelle og identitetsmessige utvikling. To mulighetsbegrensninger framtrer tydeligere som følge av endret norsk politikk: Når antallet av utsendte barn øker, øker også *kriminaliseringen* av barn som lovlig søker om asyl og som anerkjennes å ha et beskyttelsesbehov. Dessuten intensiveres den *irregulære migrasjonen* av barn og unge voksne som følge av utsendelse. I kontrast til de offentlige bildene som framsettes om retur som en hjemvending til et sosialt utgangspunkt, viser Lidén – statistisk og gjennom et sammensatt empirisk materiale – at barn ender opp i og vender tilbake til ulike irregulære former for sirkulasjon, og som eksponerer dem for ulike avskygninger av utnyttelse og menneskehandel. Enslige mindreårige asylsøkere vender i liten grad «hjem», og denne innsikten utfordrer idéen om forankring som den offentlige diskursen om retur forutsetter.

Som en empirisk og refleksiv ramme rundt kapittel 5 om barns rettsstatus i asylprosessen, plasserer Lidén tre kapitler som i særlig grad fortetter og fordyper vår innsikt i den type problematikk som gjeldende asyl- og innvandringspolitikk skaper. Kapittel 4, med tittelen «Veier inn i utnyttning», gir en nøktern og brutal bakgrunn for å forstå omfanget av muligheter som barn og unge voksne avvist av migrasjonsmyndigheter har til å bli del av uformelle nasjonale og transnasjonale menneskehandel-nettverk. Videre gir kapittel 6 en usminket framstilling av asyllivets utfordringer, og særlig langtids-midlertidighetens utfordringer. Gjennom beskrivelser av unge asylsøkeres egne erfaringer og refleksjoner, frambragt gjennom et metodisk svært interessant fotonprosjekt, framstår forvaltningen og organiseringen av langtids midlertidighet som en praksis for menneskelig nedbrytning. Separasjon over lang tid i kontekster preget av uforutsigbarhet, sviktende forståelser av myndigheters forventninger eller handlingsrasjonale, og manglende muligheter for å orientere seg og skape troverdige forestillinger om framtid for seg selv, bidrar til å forsterke ambivalens, traumer og angst hos unge asylanter. Lidén skal ha stor honnør for å synliggjøre disse mindre kjente sidene ved en forvaltningspraksis som tilpasser seg de innvandrerpoltiske hensyn. Et tankevekkende og illustrerende eksempel på uforutsigbarheten i asylsituasjonen er hvordan aldersvurderingen – som bygger på svært omtrentlige og delvis skjønnsmessige metoder og med betydelige mulige feilmarginer – fastslår et absolutt skille (over og under 18 år) som gir fundamentalt ulike utfall for den enkelte unge asylsøker. En annen overraskende innsikt som kommer fram i lesningen av kapittel 7 om «skyggebarne», og norske myndigheters arbeid med å identifisere barn som har vært utsatt for menneske-

handel, er at sett fra de unge asylsøkernes ståsted minner denne identifiseringsprosessen om rekrutteringsprosessen til nettopp menneskehandel. Inngangen til og utgangen fra menneskehandel består assosiativt av sammenliknbare komponenter, slik som tilbud om sikkerhet, frihetsberøvelse, isolering på uidentifiserbare steder og en høy grad av uforutsigbarhet om hva som vil skje med dem.

En av styrkene ved Lidéns studie er at den tar for seg utsatte barn og unge voksne uten å falle tilbake i en endimensjonal forståelse av dem som ofre. Bruken av begrepet sårbarhet bidrar i boka til å se barn som «handlende subjekter i ekstraordinære situasjoner», de eksponeres for farer, for overgrep og marginalisering langt ut over egen kontroll, og de gjør handlingsvalg på dette grunnlaget. Økt sårbarhet som følger av redusert beskyttelse, gjør ikke barn mindre handlende, og slik sett finnes det empirisk sett en mengde ulike måter barn og unge voksne forsøker å finne egne veier gitt betingelser de ikke kan endre (inkludert selvmordet som en av disse veiene). Denne forståelsen av barn resonnerer godt med en dominerende retning innenfor de samfunnsfaglige studiene av barn og barndom, men den har også en klar politisk og forvaltningsmessig relevans. Diskusjonen i boka om begrensninger i hvordan barn høres i asylsaker, belyser behovet for mer differensiert og bedre kunnskap om ulike barns bakgrunn, forutsetninger og livsløp – som kompetente handlende i en kaotisk og omskiftelig verden.

Barn og migrasjon har en tydelig ambisjon om å nyansere perspektiver på barn og familie, mobilitet, tilhørighet, forankring og endring. Empirisk-analytisk gjennomføres denne ambisjonen på grundige og til tider innovative og overraskende måter. Teoretisk, derimot, viser etter min mening ikke Lidén den samme viljen til å utvikle et begreps-apparat som kan fange dette sammensatte og omskiftelige studiefeltet. Perspektiver hun fører inn i studien, bygger på antagelser om store distinksjoner som Lidén reflekterer kritisk om i forhold til det empiriske materialet hun bearbeider, men som ikke i tilstrekkelig grad resulterer i overordnede teoretiske diskusjoner. Det dreier seg blant annet om dikotomien mellom kollektivt orienterte og individorienterte familieførståelser, oppdragsmåter med mer, og om skillet mellom «muslimsk familierett» og «vestlige lands familielovgivning», og underliggende her distinksjonen mellom religiøse og sekulære rettstradisjoner og -praksis. Det er interessante tilløp til begrepsmessig nyansering om disse distinksjonene, slik som å se på kunnskapstradisjoner i et mobilitetsperspektiv, dvs. hvordan barn og familier påvirkes av ulike kunnskapspraksiser som følge av at de beveger seg over geografiske avstander. Mot slutten av boka introduserer Lidén begrepet «relasjonell autonomi», som synes å være en måte å tenke forbi skillet mellom kollektiv og individ orienteringer. Disse og andre tilløp kunne med hell ha blitt videreutviklet. Jeg skulle gjerne sett Hilde Lidén teoretisk utfordre en tendens til dikotomisk forståelse på bakgrunn av sitt ståsted og dype innsikt i migrasjons- og barndomsstudiene. For eksempel i kapittel 8 får vi svært relevante forklaringer og nyanseringer om barneekteskap blant befolkningsgrupper som søker asyl i Norge (Afghanistan, Syria), men teksten gir oss ikke anledning til å tenke teoretisk videre om de utfordringer som en praksis uforenlig med norsk familielovgivning og internasjonale barnerettsprinsipper genererer. Et syntetiserende avsluttende kapittel kunne vist klarere retning her for framtidig forskning innenfor denne typen barndomsstudier.